

Uwagi Końcowe Komitetu do spraw Eliminacji Dyskryminacji Kobiet ONZ dotyczące Polski

1. Komitet rozważył połączony czwarty i piąty raport okresowy (CEDAW/POL/4-5) oraz szósty raport okresowy (CEDAW/POL/6) na 757. i 758. spotkaniu dnia 16 stycznia 2007 roku (patrz: CEDAW/C/SR.757 i 758). Przygotowana przez Komitet lista zagadnień i pytań zawarta jest w dokumencie CEDAW/C/POL/Q/6, natomiast odpowiedzi Polski zawarte są w CEDAW/C/POL/Q/6/Add.1.

Wstęp

2. Komitet wyraża swoje uznanie dla Państwa Strony w związku z przygotowaniem zgodnie z wytycznymi Komitetu połączonego czwartego i piątego raportu okresowego oraz szóstego raportu okresowego, które dostarczają wyczerpującego opisu wdrażania w życie Konwencji przez Państwo Stronę w okresie, który obejmują raporty; jednocześnie Komitet żałuje, że raporty te są znacznie spóźnione. Komitet pragnie pochwalić Państwo Stronę za pisemne odpowiedzi na listę zagadnień i pytań, które zostały sformułowane na przed-sesyjnym spotkaniu przez grupę przygotowawczą; a także za wystąpienie ustne, które dostarczyło zaktualizowanej wiedzy na temat ostatnich działań i wysiłków, mających na celu wdrażanie w życie Konwencji w Polsce; i za udzielenie odpowiedzi ustnych na postawione przez Komitet pytania.

3. Komitet pragnie wyrazić pochwałę dla Państwa Strony za reprezentującą go delegację, której przewodniczyła Podsekretarz Stanu z Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej; i która składała się z przedstawicieli różnych ministerstw. Komitet wyraża swoje uznanie dla Państwa Strony za podjęcie przez delegację konstruktywnego dialogu z członkami Komitetu.

4. Komitet pragnie pochwalić Państwo Stronę za przyjęcie Protokołu Dodatkowego do Konwencji w dniu 22 Grudnia 2003 roku.

Aspekty pozytywne

5. Komitet pragnie pochwalić Państwo Stronę za uchwalenie w ostatnim czasie wielu praw, mających na celu likwidację dyskryminacji kobiet i promowanie równości płciowej i za zastosowanie się do zobowiązań wynikających z Konwencji. W szczególności, Komitet przyjmuje z zadowoleniem informacje o zmianach wprowadzonych do Kodeksu Pracy w 2001 i 2002 roku, mianowicie włączeniu nowego rozdziału dotyczącego równego traktowania kobiet i mężczyzn i wprowadzeniu definicji bezpośredniej i pośredniej dyskryminacji; a także o Ustawie o pomocy społecznej z 2004 roku; Ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z 2005 roku; i o wniesieniu poprawek do Ustawy o cudzoziemcach i o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, mających na celu zwiększenie ochrony osób, będących ofiarami handlu.

6. Komitet pragnie wyrazić pochwałę dla Państwa Strony za stworzenie i trwające obecnie wdrażanie w życie wielu strategii i programów, mających na celu pokonanie faktycznej dyskryminacji kobiet i zwiększanie równych szans kobiet na rynku pracy; za Narodowy Program Zwalczania Przemocy Domowej; program Unii Europejskiej Daphne III, mający na celu zwalczanie przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet; a także za Narodowy Program Zapobiegania i Zwalczania Handlu Ludźmi na lata 2005-2006, i nadchodzący program na lata 2007-2008.

Główne obszary wzbudzające niepokój oraz zalecenia

7. Odwołując się do zobowiązania Państwa Strony do systematycznego i ciągłego wdrażania postanowień Konwencji, Komitet uznaje zawarte w tych uwagach końcowych kwestie, które wzbudziły niepokój (Komitetu) oraz zalecenia za wymagające najwyższej uwagi Państwa Strony od chwili obecnej do momentu złożenia następnego raportu okresowego. W konsekwencji, Komitet nawołuje aby Państwo Strona skoncentrowało się na tych obszarach działania wdrażania Konwencji i aby zdało sprawozdanie z realizacji tych działań i osiągniętych rezultatów w następnym raporcie okresowym. Ponadto nawołuje Państwo Stronę aby udostępniło te uwagi końcowe wszystkim stosownym ministerstwom, a także parlamentowi w celu zagwarantowania ich pełnego wdrożenia w życie.

8. Zauważając, że prawo zakazuje bezpośredniej i pośredniej dyskryminacji kobiet w zakresie zatrudnienia, Komitet wyraża zaniepokojenie brakiem ogólnego prawa zakazującego dyskryminacji, które zawierałoby definicję dyskryminacji kobiet zgodnie z Art. 1 Konwencji,

uwzględniającą obie formy: bezpośrednią i pośrednią dyskryminacji; i które obejmowałyby wszystkie obszary o których mowa w Konwencji. W związku z tym Komitet jest zaniepokojony, kilkakrotnym odrzuceniem przez Sejm, ostatnio w czerwcu 2005 roku, ogólnej ustawy o równości płci.

9. Komitet apeluje, aby Państwo Strona włączyło definicję dyskryminacji kobiet zgodnie z Art.1 Konwencji do właściwego wewnętrznego ustawodawstwa, takiego jak proponowana ustawa o równości płci. Ponadto wzywa Państwo Stronę do wprowadzenia procedur mających na celu efektywne włączanie, monitorowanie i egzekwowanie tego prawa.

10. Komitet wyraża zaniepokojenie zniesieniem urzędu Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn w listopadzie 2005 roku i prawdopodobieństwem niekorzystnego wpływu tej restrukturyzacji narodowego mechanizmu na rzecz awansu kobiet na zdolność do funkcjonowania jako efektywny mechanizm promocji równości płci; a także dla koordynacji włączania strategii gender mainstreaming do wszystkich sektorów rządu. Jest także zaniepokojony faktem, że nowe usytuowanie mechanizmu równości w Urzędzie do Spraw Kobiet i Rodziny oraz Walki z Dyskryminacją wewnątrz Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej może skutkować nadaniem mu niskiej rangi i zajmowaniem się dyskryminacją kobiet, będącą zjawiskiem o specyficznej naturze, w niedostatecznym stopniu. Może to ponadto ograniczyć zakres zwalczania dyskryminacji kobiet do kwestii zatrudnienia oraz zmniejszyć widoczność problematyki równości płci w zakresie pozostałych obszarów objętych Konwencją.

11. Komitet zaleca, aby Państwo Strona pilnie podjęło kroki zmierzające do tego, by promocja równości płci i możliwości korzystania przez kobiety z ich praw człowieka uzyskała niezbędną widoczność i priorytet oraz by postęp w zakresie osiągnięcia celu, którym jest równość płci we wszystkich obszarach objętych Konwencją był odpowiednio monitorowany. Ponadto Komitet zachęca Państwo Stronę do ustanowienia efektywnego, międzyministerialnego mechanizmu koordynacji w celu wzmocnienia strategii gender mainstreaming we wszystkich ministerstwach oraz rządowych agencjach, sektorach i na każdym szczeblu rządowym.

12. Komitet żałuje, że nie otrzymał wystarczającej informacji dotyczącej oceny wpływu i osiągniętych rezultatów w wyniku realizacji Narodowego Planu Działania na rzecz Kobiet na lata 2003-2005, ani informacji o tym czy plan ten jest nadal wdrażany, czy też zostanie

stworzony nowy plan bądź wszechstronna strategia dla urzeczywistnienia równości pomiędzy kobietami a mężczyznami.

13. Komitet zachęca Państwo Stronę do ustanowienia wszechstronnego narodowego planu działania na rzecz równości płci, zapewniającego wystarczające środki na jego realizację, w porozumieniu z kobiecymi organizacjami pozarządowymi, a także do dostarczenia informacji w następnym raporcie na temat wpływu tego programu i osiągniętych rezultatach wdrażania rzeczywistej równości kobiet.

14. Komitet jest zaniepokojony utrzymującą się niedoreprezentacją kobiet w publicznym i politycznym życiu, jak również na stanowiskach decyzyjnych, w tym w parlamencie, samorządach i rządzie. Komitet jest w szczególności zaniepokojony 9-procentowym spadkiem reprezentacji kobiet w wyższej izbie parlamentu w wyniku wyborów w 2005 roku. Komitet z radością przyjął informację o wysokiej proporcji kobiet do mężczyzn w sądach. Niemniej jednak z niepokojem odnotowuje fakt utrzymującej się niskiej reprezentacji kobiet na najwyższych szczeblach wymiaru sprawiedliwości i sądach wyższych instancji.

15. Komitet zachęca Państwo Stronę, by podjęło stałe środki mające na celu przyspieszenie pełnego udziału kobiet na równych warunkach z mężczyznami w wymienionym zakresie i na wymienionych stanowiskach na lokalnym i państwowym szczeblu, wyższym szczeblu wymiaru sprawiedliwości, sądach wyższej instancji i w międzynarodowych reprezentacjach. Podjęte środki powinny zawierać: wprowadzenie tymczasowych środków specjalnych zgodnie z paragrafem 1. artykułu 4. Konwencji i 25. Rekomendacją Komitetu; ustalenie poszczególnych celów i ram czasowych; przeprowadzenie programu treningów z zakresu umiejętności zarządzania i negocjacji dla obecnych i przyszłych liderek, regularny monitoring dokonanego postępu i osiągniętych rezultatów. Ponadto apeluje do Państwa Strony by przeprowadziło kampanię mającą na celu wzrost świadomości na temat wagi kwestii udziału kobiet w życiu publicznym i politycznym, jak również w procesie podejmowania decyzji.

16. Komitet jest zaniepokojony utrzymującymi się wciąż głęboko zakorzenionymi uprzedzeniami i stereotypami dotyczącymi tradycyjnego podziału ról i obowiązków kobiet i mężczyzn w domu i w społeczeństwie. Tego rodzaju stereotypy przyczyniają się do dyskryminacji kobiet i znajdują odzwierciedlenie w wielu sferach: sytuacji kobiet na rynku pracy, niskim udziale kobiet w politycznym i publicznym życiu i utrzymywaniu się przemocy

wobec kobiet. Komitet wyraża ponadto zaniepokojenie w stosunku do programu gender studies realizowanego na uniwersytetach tylko w ograniczonym zakresie i brakiem wsparcia w tym zakresie ze strony Państwa Strony, w konsekwencji czego odnotowuje się brak badań i specjalistycznych ekspertyz z zakresu społecznej i kulturowej tożsamości płci.

17. Komitet apeluje do Państwa Strony, by zintensyfikowało swe wysiłki mające na celu przełamanie utrzymujących się i głęboko zakorzenionych stereotypów, które dyskryminują kobiety; a także by przeprowadziło akcje, które swym zasięgiem objęłyby całe społeczeństwo, w szczególności system edukacji, media i organizacje pozarządowe w celu zwalczania stereotypowych postaw i wizerunków kobiet; oraz w celu dokonania zmiany kulturowej aby prawo kobiet do równości i godności było w pełni respektowane. Komitet apeluje również do Państwa Strony by wspierało tworzenie i utrzymywanie studiów kobiecych oraz gender studies na uniwersytetach, łącznie z dofinansowywaniem tych wydziałów z budżetu państwa.

18. Komitet dostrzega podjęte przez Państwo Stronę starania w celu przeciwdziałania przemocy wobec kobiet. Niemniej jednak nadal pozostają niepokojące następujące kwestie: luki prawne w Ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z 2005 roku, postrzeganie przemocy domowej jako problemu neutralnego płciowo, niewystarczająca pomoc dla ofiar przemocy, w tym brak narzędzi prawnych by natychmiast odizolować sprawcę przemocy od ofiary, brak wolnego od opłat poradnictwa prawnego, jak również niewystarczająca liczba schronisk dla ofiar przemocy. Ponadto, Komitet dostrzega problem braku danych dotyczących wszelkich przejawów przemocy wobec kobiet.

19. Komitet apeluje do Państwa Strony, by dołożyło wszelkich starań w celu zapobiegania i zwalczania wszelkich form przemocy wobec kobiet i dziewcząt zgodnie z 19. Rekomendacją Ogólną Komitetu. Nawołuje do Państwa Strony, by zapewniło ofiarom dostęp do środków ochrony, takich jak zakaz zbliżania się sprawcy do ofiary wydawany przez policję, czy dostęp do schronisk gwarantujących ofierze bezpieczeństwo, w których zatrudniony byłby wykwalifikowany personel, jak również zapewnienie następujących usług ofiarom przemocy: bezpłatna pomoc prawna, systematyczne zbieranie danych uwzględniających typ stosowanej przemocy, a także biorących pod uwagę charakter związku między sprawcą a ofiarą. Ponadto Komitet zaleca Państwu Stronie: przeprowadzenie kampanii mającej na celu zwiększenie świadomości odnośnie zwalczania przemocy wobec kobiet, w tym przemocy domowej; przeprowadzenie badania w celu zidentyfikowania czynników przyczyniających się do

przemocy wobec kobiet, w szczególności przemocy domowej; użycie rezultatów tegoż badania w ramach zwiększania świadomości w zakresie zapobiegania i eliminowania zjawiska przemocy domowej.

20. Komitet z zadowoleniem przyjmuje wiadomość o powołaniu do życia Narodowego Programu Zwalczania i Zapobiegania Handlu Ludźmi, jak również informacje o środkach podjętych w celu zwalczania tegoż handlu i zapewniania pomocy ofiarom. Niemniej jednak Komitet jest zaniepokojony ograniczonymi danymi na temat skali zjawiska, jak również lukami w prawie dotyczącymi zwalczania handlu. Ponadto niepokojący jest fakt braku narzędzi do ewaluacji efektów uzyskanych w wyniku podjętych działań.

21. Komitet nawołuje Państwa Stronę by włączyło do kodeksu prawnego definicję handlu ludźmi, tak jak została ona przyjęta w Protokole o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu handlu ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi. Apeluje również do Państwa Strony, aby wzmocniło zbieranie danych odnośnie handlu a także by systematycznie monitorowało wpływ wdrażania strategii i programów w tym zakresie, w tym umów bilateralnych i wielostronnych.

22. Komitet apeluje do Państwa Strony, aby dostrzegło wagę problemów, na jakie natrafiają kobiety w dostępie do rynku pracy i nadało temu problemowi najwyższy priorytet – Komitet jest zaniepokojony sytuacją kobiet na rynku pracy. Niepokojący jest fakt zróżnicowania wieku emerytalnego kobiet (60) i mężczyzn (65), wyższy wskaźnik bezrobocia kobiet w stosunku do mężczyzn, skupienie kobiet w najgorzej płatnych sektorach publicznych: sektorze opieki zdrowotnej, opiece społecznej i edukacji, jak również nadal obecna i znacząca różnica w płacach kobiet i mężczyzn w sektorze publicznym i prywatnym. Komitet wyraża zaniepokojenie faktem dyskryminacji ze względu na wiek, na którą narażone są kobiety, i która uniemożliwia im wejście oraz powrót na rynek pracy.

23. Komitet apeluje do Państwa Strony, by wzmocniło swe starania w zakresie zapewnienia równych szans dla kobiet i mężczyzn na rynku pracy. Komitet nawołuje do zmniejszenia i ostatecznie wyeliminowania różnicy w płacach kobiet i mężczyzn poprzez, między innymi, dodatkowe podwyżki płac w sfeminizowanych sektorach publicznych. Nawołuje do Państwa Strony by monitorowało wpływ podjętych działań i ich efektów, jak również by zdało

Komitetowi sprawozdanie w tym zakresie w następnym raporcie. Komitet zaleca zrównanie wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn.

24. Komitet wyraża zaniepokojenie wpływem restrukturyzacji służby zdrowia na spadek ilości klinik i usług zdrowotnych dostępnych dla kobiet, w szczególności na wsi. Komitet jest zaniepokojony brakiem oficjalnych statystyk i danych na temat skali zjawiska nielegalnej aborcji w Polsce, jak również jej wpływu na zdrowie i życie kobiet.

25. Komitet apeluje do Państwa Strony, by podjęło konkretne środki, mające na celu zwiększenie dostępności usług zdrowotnych dla kobiet, w szczególności usług z zakresu zdrowia reprodukcyjnego i seksualnego, zgodnie z artykułem 12. Konwencji i 24. Rekomendacją Ogólną Komitetu dotyczącą kobiet i ich zdrowia. Nawołuje by Państwo Strona przeprowadziło badanie na temat skali zjawiska nielegalnej aborcji, jego przyczyn i konsekwencji, a także jego wpływu na zdrowie i życie kobiet. Apeluje ponadto do Państwa Strony, by zapewniło kobietom ubiegającym się o legalną aborcję dostęp do niej i by nie był on ograniczony poprzez odwoływanie się do klauzuli sumienia. Uprasza się Państwo Stronę, by wzmocniło działania w zakresie zapobiegania niechcianym ciążom, w tym poprzez zapewnienie kobietom szerokiego dostępu do pełnej oferty środków antykoncepcyjnych, które byłyby osiągalne finansowo; i poprzez zwiększanie wiedzy i świadomości w zakresie różnych metod planowania rodziny. Komitet zaleca Państwu Stronie, by nadało priorytetowe znaczenie sytuacji młodych ludzi i wprowadziło dostosowaną do wieku edukację seksualną dla dziewcząt i chłopców jako część ich programu nauczania.

26. Komitet jest zaniepokojony tym, że kobiety wiejskie mogą nie być w stanie w pełni korzystać z prawa i polityki promocji równości kobiet i mężczyzn, które prowadzi Państwo Strona, jak również niepokojący jest brak programów i strategii adresowanych wyłącznie do kobiet wiejskich.

27. Komitet zachęca Państwo Stronę, aby zapewniło kobietom wiejskim możliwość pełnego korzystania w praktyce z istniejących praw i programów równościowych. Komitet doradza również Państwu Stronie stworzenie i wdrożenie strategii i programów adresowanych do kobiet wiejskich w celu zwiększenia dostępu kobiet wiejskich do świadczeń zdrowotnych, edukacji, możliwości zatrudnienia i innych usług, jak również udziału kobiet wiejskich w procesie podejmowania decyzji i w samorządach. Komitet apeluje do Państwa Strony, aby

monitorowało sytuację kobiet wiejskich i trend zmian występujący w zakresie kwestii, o których mowa jest w Konwencji, jak również by Państwo Strona dokonało oceny wpływu zastosowanych środków, i zdało sprawozdanie z tej kwestii w przyszłym raporcie.

28. Komitet wyraża ubolewanie nad brakiem danych i informacji na temat sytuacji niektórych grup kobiet i dziewcząt w Polsce, w tym mniejszości romskiej, uchodźców, osób ubiegających się o azyl i migrantów – położenie tych grup jest w szczególności niekorzystne.

29. Komitet apeluje do Państwa Strony, aby zbierało jakościowe i ilościowe dane na temat sytuacji kobiet i dziewcząt z grup o niekorzystnym usytuowaniu w Polsce. Komitet nawołuje, aby Państwo Strona zapewniło realizację ich szczególnych potrzeb w zakresie: edukacji, opieki zdrowotnej i ochrony przed przemocą, jak również wspierało ich integrację z polskim społeczeństwem.

30. Komitet wyraża ubolewanie nad ograniczoną dostępnością danych statystycznych z podziałem na płeć, wiek i miejsce zamieszkania (wieś/miasto), w wyniku czego Komitet ma trudności z oceną postępu w czasie i trendów faktycznej sytuacji kobiet, jak również stopnia korzystania przez kobiety z przysługujących im praw człowieka we wszelkich sferach, o których mowa w Konwencji.

31. Komitet apeluje do Państwa Strony, aby ulepszyło swój system zbierania danych z podziałem na płeć, wiek i miejsce zamieszkania (wieś/miasto) zawsze, gdy jest to możliwe, dotyczących wszelkich kwestii, o których mowa w Konwencji i ich analizy, co pozwoli na dokonanie właściwej oceny faktycznej sytuacji kobiet i stopnia korzystania przez kobiety z praw człowieka, jak również by Państwo Strona śledziło zmieniające się z czasem trendy, a także by stworzyło i wdrożyło lepiej ukierunkowane strategie i programy promocji równości płciowej. Nawołuje również Państwo Stronę aby monitorowało poprzez mierzalne wskaźniki wpływ prawa, strategii i programów oraz ewaluowało postęp w zakresie osiągnięcia *de facto* równości płciowej. Komitet uprasza Państwo Stronę, aby uwzględniło tego rodzaju dane statystyczne i analizy w następnym raporcie.

32. Komitet wyraża zaniepokojenie brakiem regularnych konsultacji w zakresie działania na rzecz poprawy sytuacji kobiet pomiędzy Państwem Stroną i szerokim środowiskiem polskich

kobiecych organizacji pozarządowych. Wyraża ubolewanie nad brakiem konsultacji z organizacjami pozarządowymi w czasie opracowywania raportu.

33. Komitet apeluje do Państwa Strony aby trwale zinstytucjonalizowało praktykę konsultowania się z szerokim środowiskiem kobiecych organizacji pozarządowych w zakresie wszystkich strategii dotyczących promowania równości płciowej.

34. Komitet zachęca państwo stronę aby przyjęło jak najszybciej poprawkę do 20. artykułu, paragrafu 1. Konwencji dotyczącą terminów spotkań z Komitetem.

35. Komitet apeluje do Państwa Strony aby w pełni zrobiło użytek z zobowiązań wynikających z przyjęcia Deklaracji Pekińskiej i Pekińskiej Platformy Działania, które wzmacniają postanowienia Konwencji. Komitet nawołuje Państwo Stronę, aby włączyło informacje na temat realizacji Pekińskiej Platformy Działania do następnego raportu okresowego.

36. Komitet również podkreśla, że pełne i efektywne wdrażanie Konwencji jest konieczne dla osiągnięcia Milenijnych Celów Rozwoju. Nawołuje do włączenia perspektywy płci i kwestii bezpośrednio wynikających z Konwencji we wszystkie działania mających na celu osiągnięcie Milenijnych Celów Rozwoju. Komitet uprasza Państwo Stronę, by informacje na ten temat znalazły się w następnym raporcie.

37. Komitet odnotowuje, że uznanie przez Państwo Stronę siedmiu głównych międzynarodowych dokumentów praw człowieka przyczynia się do zwiększenia stopnia korzystania przez kobiety z praw człowieka i podstawowych wolności we wszystkich aspektach ich życia. Zatem Komitet zachęca rząd polski, aby rozważył ratyfikację traktatu, dla którego nie jest jeszcze stroną, mianowicie Międzynarodowej Konwencji Dotyczącej Ochrony Praw Migrujących Pracowników i ich Rodzin.

38. Komitet prosi o szerokie rozpowszechnienie tychże uwag końcowych w Polsce w celu zwiększenia świadomości administracji rządowej, polityków, parlamentarzystów i organizacji kobiecych i tych działających na rzecz praw człowieka, w zakresie kroków, jakie należy podjąć by zapewnić *de jure* i *de facto* równość kobiet, jak również świadomość kolejnych kroków, których podjęcie jest niezbędne pod tym względem. Komitet prosi Państwo Stronę

aby nadal szeroko rozpowszechniała Konwencję, jej Protokół Dodatkowy, jak również ogólne rekomendacje Komitetu, Pekińską Deklarację i Platformę Działania, jak również dorobek 23. Specjalnego Posiedzenia Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych zatytułowanego: „*Kobiety 2000: równość płci, rozwój i pokój XXI wieku*”.

39. Komitet prosi Państwo Stronę aby wyraziło zdanie na temat tychże uwag końcowych w następnym raporcie zgodnie z artykułem 18. Konwencji. Komitet zachęca Państwo Stronę do przedstawienia siódmego raportu, który powinien już zostać złożony we wrześniu 2006, i ósmego raportu, który powinien być złożony do września 2010, w połączonym raporcie w 2010 r.

Thum. Federacja na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny